

ENER öneri ve açıklama serisi

THINK TANK

erzurum'un ilk düşünce kuruluşu

ERZURUM YENİ ŞEHİRCİLİK VE ŞEHİRLİLİK MANİFESTOSU

ankara, eylül 2010

öneri müellifleri

vahdet nafiz aksu mükremin uzun

ERZURUM YENİ ŞEHİRCİLİK VE ŞEHİRLİLİK MANİFESTOSU

ERZURUM'UN ŞEHİRLİLİK POLİTİKASI “AVRUPA ŞEHİR ŞARTI”NA UYGUN ŞEKİLDE YÜRÜTÜLMELİDİR

Avrupa Konseyi tarafından 2008 yılında kabul edilerek yayımlanan, 2009 yılında uygulamaları izlenen ve 2010 yılında uygulamalar çerçevesinde revize edilecek olan “Avrupa Şehir Şartı”, Erzurum için büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve Türkiye'nin de imzaladığı “Avrupa Şehir Şartı-1” ve “Avrupa Şehir Şartı-2” başlıklı bildirilerde, “İdeal Şehir” şöyle tanımlanmaktadır.

İdeal Şehir;

- Şehirli haklarını koruyan,
- En iyi hayat şartlarını sağlayan,
- Halkına mümkün olan en iyi hayat tarzını sunan,
- Değerini orada yaşayan, ziyaret eden,
- Eğlence, kültür ve bilgiyi orada arayan,
- Birçok sektör ve faaliyeti bir arada uyum içinde barındıran merkezdir.

Bir şehir, modern gelişmeyle “tarihi mirasın korunması” arasında dengeyi kurmalı, “eskiyi tahrip etmeden yeniyi bütünleştirmeli” ve “sürdürülebilir kalkınma” ilkelerini sağlayabilmelidir.

Geçmiş olmayan bir şehir, hafızasını yitirmiş bir insana benzer.

Yukarıda özetlenen ideal şehir şartları mihengine vurulduğunda karşımıza nasıl bir Erzurum çıkmaktadır?

Yerel yönetimler kısa ve uzun vadeli programlarında, yıllık plan ve uygulamalarında şehirleşmenin evrensel ilkelerini ne kadar gözetmektedirler?

Yerel Yönetimlerin seçimle gelen ve atanan üst kadroları “Eskiye tahrip etmeden” yeniyile bütünleşme bilinci ve becerisini ne kadar taşıtmaktadırlar?

Erzurum’un şehirleşme politikaları belirlenirken “Evrensel çıtanın” gözetilmesi çok önemlidir. Bu konuda çağdaş yerel yönetim ilkelerine uyum birinci önceliktir. Zira, Avrupa Şehir Şartı Bildirisinde de belirtildiği gibi, yerleşimlerin meseleleri ölçekte farklılıklar göstermekle birlikte, özde aynı yapıyı barındırır.

Öyleyse en doğru şehirleşme yöntemi, Avrupa Şehir Şartı ilkelerinin yerel ihtiyaçlara göre tanzimi ve tatbikidir.

Avrupa Şehir Şartı İlkeleri açısından Erzurum’un şehirleşme politikalarında ilk göze çarpan eksiklikler ve uygulanması gereken ilkeler şöyle olmalıdır:

“Avrupa Şehir Şartı”na Göre; Erzurum’un Şehirleşme ve Şehirlilik Açısından Çevre ve Tabiat Konusunda Uyulması Gereken İlkeler :

Erzurum mahalli idarelerinin, çevre kirliliğine karşı yürüttüğü çalışmalarda mali sorunlarla karşılaştığı gözlenmektedir. Bu alanda yerel vergiler yeterli olamamakta, merkezi ek kaynak imkanı da sağlanamamaktadır.

Teknolojik donanım eksikliği yanında organizasyon ve insan kaynakları yapılanmasında da eksiklikler bulunmaktadır.

Tıbbi ve teknolojik atıkların toplanması, geri dönüşümü konusunda yeniden yapılanmaya gidilmelidir.

Doğu Anadolu ve haliyle Erzurum’da KARLA MÜCADELE konusunda Merkezi Hükümet’in yerel yöneticilere ek imkanlar tanınması gerekmektedir.

Erzurum Yerel Yönetimleri’nin tabiatı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğünü yerine getirmek için çaba içinde oldukları şüphesizdir.

Ancak, mevsime göre değişen faktörlerin de olumsuz etkisiyle bu alandaki hizmetlerde sorunlarla karşılaşılmaktadır. Şehir-içi yeni yeşil alanların ihdası ve mevcutların korunması ile ilgili olarak yeni projelerin devreye sokulması ve yerel şartlara uygun yeni uygulamaların denenmesi şarttır.

Tabiatı koruma bilincinin “toplumsal bilinç” haline getirilmesi için yerel yönetimler uzun vadeli planlar geliřtirilmelidir.

Günümüz şehirlerinin birçoğu taş, beton, çelik, cam ve asfalt yığınınından ibarettir. Erzurum için **“ETKİLİ” olacak ve “ESTETİK” kaygı taşıyan tedbirler alınmaz ise**, şehir, aynı akibete uğrama tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Trafik ve konutların ürettiği her tür atık, Erzurum’un havasını ve toprağını kirletmekte; doğal yaşam meskun alanların dışına kaymaktadır.

Dolayısıyla şehir içinde doğal koruma alanları oluşturmak, peyzaj düzenlemelerini açık alanlar ve mevzi planlarda bir girdi olarak kullanmak Erzurum için hiç bu kadar gerekli olmamıştı.

Zira bunlar varlıklarıyla, şehre kimlik ve karakter kazandıran, şehir görüntüsüne özellik katan ve hatırı sayılır bir etkisi olan özel, zevkli donanımlardır.

“Avrupa Şehir Şartı”na Göre; Erzurum’un Şehirleşme ve Şehirlilik Açısından Şehirlerin Fiziki Yapıları Konusunda Uyulması Gereken İlkeler :

Erzurum’un şehircilik faaliyetlerinde ve yeni imar hareketlerinde **“tarihi şehir dokusunun korunması”** ve tarihi eserlerle birlikte karakteristik özellik taşıyan eski şehir dokusunun, konut, konak ve evlerden oluşan kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınması öncelikli hedef olmalıdır.

Erzurum’un tarihi konak ve evleri, şehirleşme aşamasında hoyratça heba edilmiştir. Özellikle modern yapılaşmanın yoğun olarak başladığı 40-50 öncesinden bugüne kadar yerel yönetimlerde bulunan kadroların **“Tarihi ve kültürel dokuyu koruma”** bilincinden yoksun oluşları, bu alanda gerçek bir kültürel kıyıma neden olmuştur.

Şu anda elde kalanların da aynı akibete uğramaması için özel bir program uygulanması gerekmektedir.

Kale ve Kümbetler mevkiinde gerekli istimlak işlemlerinin yapılarak ayakta kalan yapıların tanzimiyle bir **“ERZURUM SOKAĞI”** oluşturulmalıdır.

Eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması da bir gerekliliktir.

Şehrin mimarisi, çağlar boyu önemli ve değerli olagelmiş tarihi yapı mirası olup, “**şehir kimliği**”ni ve anılarını (yaşanmışlığını) saklamak için korunurlar. Bu miras, insan becerisinin ürünü, sanata ve kültüre dair değer taşıyan, taşınmaz varlıklar olabildikleri gibi; konum, topografya ve iklim koşullarıyla oluşan doğal varlıklar da olabilirler.

“**Şehir mirası**”, “**şehir ve şehirlinin kimliği**” açısından kritik önem taşıyan, şehir yapısının ayrılmaz ve yeri doldurulmaz bir parçasıdır.

Şehir, ancak meydan ve bulvarlarıyla gerçek bir şehir olabilir. Erzurum’da açık alanların oluşturulması ve muhafazası, şehrin gelişmesinin vazgeçilmez bir parçası olmalıdır.

Yeni şehirleşme alanlarında, kamu binalarının tek tip ve zevksiz fotokopi mimari şeklinde inşa edilmesi gibi, yeni yapılaşan alanların da “**Mimari yaratıcılık ve imar estetiğinden**” yoksun oluşu, şehir görünümünün kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yeni yapılaşma alanları oluşturulurken, “**şehrin kültürel ve geleneksel ruhuna uygun mimari üslubu**”nun geliştirilmesi yerel yöneticilerin hedefleri arasında yer almalıdır.

Yeni inşa edilecek camilerde de aynı “**mahalli ve mimari estetik**” göz önünde bulundurulmalıdır.

“AVRUPA ŞEHİR ŞARTI-1” İlkelerinin Konuyla İlgili Bölümünde Yer Alan İsabetli Tespitler Aşağıdaki Gibidir :

Bütün insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşama hakkı vardır. Bir şehrin canlılığının korunması, “**dengeli meskun alanlar**”ın oluşturulması ve “**merkezdeki konut dokusu**”nun korunmasıyla sağlanması şehirleşmenin en önemli ayağıdır.

Şehir görüntüsü, “**tasarım**” ve çeşitlilik gösteren “**yapılaşma**” süreçlerinin çevreleriyle birlikte yıllar içinde oluşturduğu bir formdur.

Bir şehir görüntüsünü koruma, geliştirme biçimi ve şehrin güvenlik, huzur, konfor ve görüntü gibi birbiriyle ilişkili kavramlarının ele alınış biçimleri, peşinde olunan “**iyi şehir çevresi**” algısı açısından çok önemlidir.

“Tarihi yapılar”ı koruma yöntemleri ile bu dokuda yer alacak **“yeni yapılar”** özenle bir araya getirilmeli, ancak bu durum, tasarımlarda mimari yenilikleri teşvik etmekten de geri kalmamalıdır. Detayların usta bir biçimde çözümü, düzgün bir şehir dokusunun oluşturulmasında önemli rol oynar.

Mimari Yaratıcılık ve İmarın, Şehrin Görünüş Kalitesindeki Önemli Rolü :

Bir **“şehrin karakteri”**, onun **“çağdaş mimarisi”** ve **“tarihi dokusu”**ndadır.

Bir şehrin çekiciliği ise, mevcut yapıların ıslahı ve yenilerin birbirleriyle ve çevreyle, çekici ve uyum içinde olmasıyla arttırılır.

Şehir mimarisi kendini ifade etmekte özgür olabilmeli ve değişik ihtiyaçlara cevap verebilmelidir. Yarışmalarla mimari proje elde etmenin, yeni fikirler yaratılmasında çok önemli bir rolü vardır.

Tarihi şehir mirası, Avrupa Mimari Mirasının Korunmasına ilişkin Konvansiyon’un 1. maddesinde tanımlandığı gibi **“anıtlar”**, **“yapı grupları”** ve **“şehir dokuları”**ndan oluşur.

Şehir mirası, kullanılmama (terk edilişlik) ve her tür bozulma ile tehdit altındadır.

Şehir Mirasının Korunması İçin Bilgilendirme Politikalarının Gerekliliği

İyi bir koruma, **“halkı aydınlatma”** ve **“mülk sahipleri”**ni de sahip oldukları değer konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme ile sağlanır.

Bu konuda, modern iletişim araçlarının ve reklam tekniklerinin etkili bir şekilde kullanımına ve insanları çocuk yaşlardan başlayarak, konuya ilişkin özel ilgiyle eğitilmesine ihtiyaç vardır.

Politikalar ve koruma felsefesi; **“mülk sahipleri”**, **“mimarlar”**, **“arkeologlar”** ve **“tarihçiler”**le birlikte **“şehir plancıları”**, **“politikacılar”**, **“müteahhitler”** ve hatta **“iş çevreleri”** ile birlikte oluşturulmalıdır.

Oluşturulacak gönüllü çalışma kampları ve imece kampanyaları, korumaya pratik yolla katılımı öğretmekle kalmaz, aynı zamanda yararlı, eğitsel bir döngü de yaratır.

Tarihi Şehir Dokusunun Gündelik Hayatla Bütünleştirilmesi ve Şehir Planlarında Temel Veri Olarak Ele Alınması

“**Bütüncül bir koruma**”nın en temel şartı, koruma ve onarımı (restorasyonu) gerekli bir planlama hedefi olarak kabul etmektir. Bu da koruma ve onarım programının bütüncül bir yaklaşıma oturmasını zorunlu kılar.

Koruma çalışmalarını yürütecek ekip, “**disiplinler arası bir ekip**” olmalı ve ekonomik gelişme, kültür, konut, çevre ve sair sektörel politikalarla aktif işbirliği içinde çalışabilmelidir.

Restorasyon; yapılarda çağdaş, yaşanabilir bir ortam sunmalı, kamu kuruluşları ise yapının kendi kendini koruyabileceği bir sistem sağlamalıdır.

Geleceğin Şehri :

Geleceğin şehrinin yaşanabilir, uyumlu, güzel ve sağlıklı olabilmesi için gerekli kararlar bugünden verilmelidir.

Mevcut olumsuz şartlar bugünkü şehir ve yerleşim kavramlarının gözden geçirilmesi için uyarıcı bir sebeptir.

Bu gözden geçirme, şehir sakinleri, yöneticiler, politikacılar, resmi görevliler de dahil olmak üzere, uzmanlar ve bütün halkın işbirliği ile gerçekleştirilmelidir.

“AVRUPA ŞEHİR ŞARTI-2” ERZURUM İÇİN YARARLI İLKELER İÇERİYOR

Avrupa Konseyi tarafından 2008 yılında kabul edilerek yayımlanan, 2009 yılında uygulamaları izlenen ve 2010 yılında uygulamalar çerçevesinde revize edilecek olan “**Avrupa Şehir Şartı-2**”, 85 maddeden oluşuyor.

Erzurum’da uygulanması son derece olumlu sonuçlar doğuracak olan Bildiri’den, şehrimiz için önemli gördüğümüz maddeleri aşağıya alıyor ve yerel yönetimleri bu çerçevede programlar hazırlayıp icra etmeye davet ediyoruz.

M:3. Avrupa Konseyi Mahalli ve Bölge İdareleri Kongresi, AVRUPA ŞEHİR ŞARTI-2 ile Avrupa Mahalli İdareleri’ni “**sürdürülebilir şehirler ve kasabalar**” inşa etmeye teşvik eden “**Yeni Bir Şehirlilik İçin Manifesto**” yayınlamış bulunmaktadır. Manifesto, şehir hayatına yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

M:4. “**Yeni Bir Şehirlilik İçin Manifesto**”, şehirlerin ve kasabaların çağdaş şehir meseleleriyle baş etmesine imkan verecek bir ortak ilkeler ve kavramlar bütünü belirlemektedir.

M:17. Önceliklerimizin merkezine koymak istediğimiz şehirler ve kasabalar, her şeyden önce, o beldelerde yaşayanlar, yani şehirliler için yaratılmıştır.

M:18. İsteddiğimiz şehirler ve kasabalar, aynı zamanda çevreye saygılı, sürdürülebilir şehirler ve kasabalardır.

M:44. Avrupa’nın seçilmiş mahalli temsilcileri olan bizler, şehirlerdeki vatandaşlarımızın ve genel olarak şehir kalkınmasının bütün aktörlerinin, şehirlerimizi ve kasabalarımızı “**sürdürülebilir şehir mekânları**”na dönüştürmeye yönelik faaliyetlerini destekliyoruz.

M:49. Şehirlerin “**sürdürülebilir bir gelişme**”ye kararlılıkla yönelebilmek için, “**şehir ekolojisi**”nin geliştirilmesini amaçlıyoruz. Şehirlerimizin ve kasabalarımızın “**çevre’deki ayak izlerini azaltmayı**”, onların tabii kaynaklarını sakınmayı, biyolojik çeşitliliklerini muhafaza etmeyi ve zenginleştirmeyi, kamu değerlerini herkes için erişilebilir kılmayı ve enerji etkinliğini politikalarımızın ana ögesi yapmayı üstleniyoruz.

M:52. Şehirlerimizi ve kasabalarımızı; bakımları için mümkün olduğu kadar az kaynağa ihtiyaç duyan, sakinlerine çeşitli hizmetler sunan, dinlenme ve eğlenme imkanlarına ve korunmuş tabiat sahalarına hemen yakınlarında ulaşma imkanı sağlayabilen şehirler ve kasabalar olarak düşünmeliyiz.

Kaynak, toprak, ulaşım ve enerji alanlarında “**tasarrufa yönelmiş şehirler ve kasabalar**” amaçlıyoruz. Şehir mekanları, sosyal statüleri, yaşları veya sağlık durumları ne olursa olsun, buralarda yaşayan herkes için daha kolay, daha erişilebilir ve daha canlı olacaksa, şehirlerimizin ve kasabalarımızın daha rahat algılanabilir ve derli toplu olması gerekir.

M:58. Bu anlayış gereği, şehirlerimiz ve kasabalarımıza ilişkin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda “**dost mekânlar**” yaratmak ve özellikle farklı ulaşım tarzlarının devreye sokulması ile mümkün kılınacak iyileştirilmiş ulaşım akışları sağlamak amaçlarımızı eş zamanlı olarak ele almalıyız.

M:78. Bu bağlamda, şehir peyzajlarımızın son elli yılda çoğu zaman üst düzeyde bir “**mimari kalite endişesi**” duyulmadan geliştiğinin farkındayız. Şehir çevresindeki peyzajların pek çoğunu ihmal ederek, şehirlerimizi ve kasabalarımızı ruhsuz ve yaratıcılıktan uzak bir ticari şehir planlamasına terk ettik. Bu sebeple, mekânların geliştirilmesinde mimarlık boyutunu daha fazla dikkate almak ve karar vericilerde ve şehirlilerde canlı bir mimari kültürün gelişmesini teşvik etmek istiyoruz.

M:79. Şehirlerimizle, kasabalarımızla ve onların kültürü ile olduğu kadar mimarileri ile de gurur duymak arzusundayız.

M:82. Şehirlerimizin ve kasabalarımızın çok gerilere giden bir tarihleri olduğunu ve bunlara kültürlerimizin geniş ufkundan bakılması gerektiğini biliyoruz. Bizler, geçmişe ve ortak belleklerimize uzanan bu köklerin aynı zamanda, kendimizi geleceğe güçlü bir kimlikle taşımaya imkan vereceğine inanıyoruz. Tek bir “**şehir gelişme modeli**” teklif etmiyoruz. Şehir ve kasabalarımızın kendi kişilikleri var; hepsi farklıdır ve bu çeşitlilik Türkiye için bir fırsattır.